

SENÁT
PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY
13. FUNKČNÍ OBDOBÍ

322.

USNESENÍ SENÁTU

ze 17. schůze, konané dne 26. října 2021

k návrhu senátního návrhu zákona senátora Zdeňka Hraby, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů /senátní tisk č. 199/12. FO/ - 2. čtení

Senát

- I. schvaluje** návrh senátního návrhu zákona senátora Zdeňka Hraby, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ve znění přijatých pozměňovacích návrhů, **jako senátní návrh zákona;**
- II. pověřuje:**
1. předsedu Senátu, aby zajistil úpravu důvodové zprávy k návrhu zákona v souladu s jeho schváleným zněním a postoupil návrh zákona Poslanecké sněmovně k dalšímu ústavnímu projednání;
  2. senátory Zdeňka Hrabu, Jana Holásku a Michaela Canova, aby návrh zákona odůvodnili v Poslanecké sněmovně.

Miloš Vystrčil v. r.
předseda Senátu

Jaromír Strnad v. r.
ověřovatel Senátu

ZÁKON

ze dne 2022,

kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

Čl. I

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., zákona č. 181/2011 Sb., zákona č. 330/2011 Sb., zákona č. 357/2011 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 420/2011 Sb., zákona č. 193/2012 Sb., zákona č. 360/2012 Sb., zákona č. 390/2012 Sb., zákona č. 399/2012 Sb., zákona č. 494/2012 Sb., zákona č. 105/2013 Sb., zákona č. 241/2013 Sb., nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 259/2013 Sb., zákona č. 141/2014 Sb., zákona č. 86/2015 Sb., zákona č. 165/2015 Sb., zákona č. 377/2015 Sb., zákona č. 47/2016 Sb., zákona č. 150/2016 Sb., zákona č. 163/2016 Sb., zákona č. 188/2016 Sb., zákona č. 321/2016 Sb., zákona č. 323/2016 Sb., zákona č. 455/2016 Sb., zákona č. 55/2017 Sb., zákona č. 58/2017 Sb., zákona č. 204/2017 Sb., zákona č. 287/2018 Sb., zákona č. 315/2019 Sb., zákona č. 114/2020 Sb., zákona č. 165/2020 Sb., zákona č. 333/2020 Sb., zákona č. 336/2020 Sb., nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 206/2021 Sb. a zákona č. 220/2021 Sb., se mění takto:

1. V § 29 odst. 2 se slova „způsobu útoku“ nahrazují slovy „zejména způsobu útoku, jeho místu a času a okolnostem vztahujícím se k osobě útočníka nebo osobě obránce“.
2. V § 29 se doplňuje odstavce 3, který zní:
„(3) Ten, kdo odvrací útok, aniž splnil podmínky přiměřenosti nutné obrany, není trestně odpovědný, jednal-li v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, způsobeném útokem.“
3. V § 32 se slova „jiným právním předpisem“ nahrazují slovem „zákonem“.

Čl. II

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. července 2022.

Důvodová zpráva

A. Obecná část

1. Zhodnocení platného právního stavu, odůvodnění hlavních principů a vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v jejím celku

Primárním účelem navrhované právní úpravy je posílení právního postavení a právní jistoty obránce proti útočníkovi v mezích nutné obrany. Dosavadní právní úprava upravuje 5 typů okolností vylučujících protiprávnost, při jejichž naplnění čin nesoucí znaky skutkové podstaty některého trestného činu není trestným činem, ač nezakládá trestní odpovědnost této osoby. Jedná se o *krajní nouzi* (§ 28), *nutnou obranu* (§ 29), *svolení poškozeného* (§ 30), *přípustné riziko* (§ 31) a *oprávněné použití zbraně* (§ 32).

Navrhovaná právní úprava zasahuje institut nutné obrany (§ 29) a pouze nepatrně zpřesňuje textaci zákonného ustanovení § 32, upravujícího oprávněné použití zbraně.

Na základě komparativního zhodnocení právních úprav problematiky nutné obrany se jako nevhodnější z hlediska obdobných sociálně psychologických podmínek nabízí možnost změny současné tuzemské úpravy po vzoru slovenské právní úpravy, a to zákonného stanovení pojmu způsobu útoku, který se při současné úpravě dovozuje. Podle návrhu k osnově nového trestního zákoníku, který byl posléze z osnovy vypuštěn, měl být vágní pojem „způsob útoku“ doplněn o další okolnosti, kterými byly místo a čas, za nichž se útok odehrál, a okolnosti vztahující se k osobám jak útočnicka, tak obránce. Těmi jsou myšleny fyzický stav, pověst apod. Toto zákonné zpřesnění by mělo vést k tomu, aby se napadený méně obával případného trestního postihu.

Předkládaná právní úprava zachovává osvědčenou konstrukci, dle které nesmí být obrana *zcela zjevně nepřiměřená*, ke které existuje konstantní judikatura, ale zpřesňuje výslovným ustanovením právě okolnosti nepřiměřenosti nutné obrany. Navrhovaná právní úprava stanoví, že nutná obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená zejména způsobu útoku, jeho místu a času, okolnostem vztahujícím se k osobě útočnicka nebo k osobě obránce, v zásadě tak do textu zákonného ustanovení promítá judikatorní závěry, vedena zásadou, že právní normy mají být srozumitelné svým adresátům (srov. Preambuli k zákonu č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích: „*Abychom těm zemím korunním říše Naší, v kterých potud má platnost zákon trestní o zločinech a těžkých policejních přestupcích, vydaný dne 3. září 1803, i s výklady, změnami a dodatky, jež pozdějšími zákony k němu přičiněny jsou, podali snadný a bezpečný přehled nynějšího práva trestního.*“) obzvláště v případě práva trestního (srov. článek 6 odst. 4 a čl. 39 LZPS).

Ze zhodnocení současné české právní úpravy vyplývá potřeba výslovně zakotvit specifikaci excesu z nutné obrany, a to excesu intenzivního, kdy vybočení z mezí bylo zcela zjevně nepřiměřeným způsobu útoku, v případech, kdy obránce takto jednal v útoku způsobeném silným rozrušením ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli. V takových případech (tzv. astenického excesu) se navrhuje zakotvit beztrestnost obránce. Obdobné zpřesnění bylo také již navrženo osnovou nového trestního zákona, zamítnutou v roce 2006.

„Podstatou nutné obrany je odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem směřujícím proti zájmu chráněnému trestním zákoníkem, a to činem, který by jinak byl trestným činem, namířeným proti útočníkovi.“

„Obecně lze tedy uvést, že nutná obrana je uplatněním práva proti bezpráví, kdy svépomoc nahrazuje nedostatek ochrany zájmů chráněných trestním zákoníkem ze strany veřejné moci (nahrazuje vlastně zásah veřejných orgánů) (...) při jednání v nutné obraně jde naopak o ochranu společenských hodnot, byť projevujících se v konkrétním případě i v individuálních zájmech, poněvadž ochrana života, zdraví, ale i majetku jednotlivce je nepochybně v zájmu celé společnosti.“¹

Podle dosavadní právní úpravy se nutnou obranou rozumí čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, přičemž nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Čin bránící se osoby při dodržení podmínek a mezi nutné obrany není trestným činem. Za podmínek současné dikce trestního zákoníku velmi reálně může v některých případech docházet k určitému privilegii útočníků, při němž obránce není dostatečně chráněn. V otázce posouzení excesu z nutné obrany je nyní jen na posouzení soudu, zda tento zvýhodnit, neboť skutkové podstaty trestných činů zabití a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky nepokrývají všechny případy. V kritických chvílích, při nichž byla nutná obrana užita, je však třeba posuzovat situaci v tom smyslu, jak se jevila napadenému, a tedy subjektivní hledisko má převažovat nad hlediskem objektivním.

Nejedná se ostatně o novum v tuzemském právním řádu, neboť velmi podobnou úpravu nutné obrany obsahoval již zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, tedy kodex trestního práva hmotného platný na území dnešní České republiky v letech 1852–1950. Ten ve svém § 2 stanovil:

„Že však tu byla spravedlivá nutná obrana, za to má se míti jen tehdy, když lze z povahy osob, času, místa, ze způsobu útoku nebo z jiných okolností důvodně souditi, že pachatel užil toliko obrany potřebné, aby odvrátil od sebe neb od jiných protiprávní útok na život, na svobodu nebo na jmění; - nebo že toliko z poděšení, ze strachu nebo z leknutí vykročil z mezí takové obrany. - Vykročení takové může se však podle povahy okolností trestati podle ustanovení dílu druhého tohoto zákona trestního (§§ 335 a 431) za čin trestný z nedbalosti.“

Novelizované znění § 29 se promítne i v novém vztahu k trestným činům *Zabití* (§ 141) a *Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky* (§ 146a). Novelizované znění bude k výše uvedeným skutkovým podstatám ve vztahu *speciality*; dojde-li k naplnění znaků skutkové podstaty jednoho z výše uvedených trestných činů při obraně obránce proti útoku útočníka, bude se jednat o čin vylučující protiprávnost, byť by v daném případě byl shledán exces z mezí nutné obrany (intenzivní i extenzivní) podle dosavadního právního stavu. Výše uvedené skutkové podstaty budou *pro futuro* použitelné pro případ přímého ataku útočníka, ergo nejednajícího v obraně. Ačkoliv dojde k faktickému zúžení okruhu případů, na něž výše uvedené skutkové podstaty dopadají, nevyžaduje tato skutečnost úpravu znění shora uvedených ustanovení zákona.

2. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky

Navrhovaná úprava je v souladu s ústavním pořádkem České republiky. V navržené právní úpravě jsou respektovány obecné zásady uplatňující se v oblasti trestního práva hmotného (zejména *ultima ratio*, *nullum crimen nulla poena sine lege*, *zákaz retroaktivity*, *zákaz analogie in malam partem*, *zásada přiměřenosti*).

---

¹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 397–419.

3. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie a mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána

Navrhovaná úprava není v rozporu s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie ani s obecnými právními zásadami práva Evropské unie. Úprava se dotýká problematiky upravené v čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, není však s tímto ani s žádným dalším ustanovením Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod v rozporu.

4. Předpokládaný hospodářský a finanční dosah navrhované právní úpravy na státní rozpočet a ostatní veřejné rozpočty

Navrhovaná právní úprava nebude mít dopad na státní rozpočet ani ostatní veřejné rozpočty. Naopak je možné očekávat pozitivní dopad na veřejné rozpočty, neboť je předpoklad, že poklesne počet trestních řízení, ve kterých je obránce zproštěn obvinění s poukazem na naplnění podmínek nutné obrany až v rámci řízení před soudem.

5. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny, a dopady na životní prostředí

Navrhovaná právní úprava nebude mít zvláštní dopady na životní prostředí a podnikatelské prostředí ani sociální dopady, vč. dopadů na rodiny a specifické skupiny obyvatel.

6. Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Navrhovaná právní úprava nebude mít dopady ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů.

7. Zhodnocení současného stavu a navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

Předmětná právní úprava nemá vztah k rovnému postavení mužů a žen ani k zákazu diskriminace, přičemž není navázána na genderové kritérium a nestanoví žádné diskriminační podmínky ve vztahu k jednomu z pohlaví. Lze tedy uzavřít, že je nediskriminační a genderově zcela neutrální.

8. Zhodnocení korupčních rizik

Vzhledem k obsahu právní úpravy nebyla shledána žádná rizika, která by mohla vést ke korupčnímu jednání.

9. Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

Navrhovaná právní úprava se nevztahuje k bezpečnosti nebo obraně státu.

B. Zvláštní část

K čl. I.

K bodu 1

Navrhuje se zpřesnění negativních podmínek nutné obrany, a to tak, že zákon bude přesněji vyjadřovat, z čeho je při posuzování její přiměřenosti nutné vycházet (způsob, místo a čas útoku, okolnosti týkající se jak osoby útočnicka, tak i obránce). Jedná se přitom o výčet demonstrativní, nevylučuje tedy posuzování dalších okolností zřetele hodných.

K bodu 2

Navrhovaná právní úprava rozšiřuje možnosti vybočení z mezí nutné obrany, a to z hlediska její proporcionality (exces intenzivní). Zachovává osvědčenou konstrukci, dle které nesmí být obrana *zcela zjevně nepřiměřená*, ale zároveň zakotvuje obecnou výjimku pro případ tzv. astenického excesu. Zakládá tedy beztrestnost obránce, který vybočí z mezí přiměřenosti nutné obrany, protože jednal v útoku způsobeném silným rozrušením, např. v důsledku strachu, úleku, zmatku, ale i jiného omluvitelného hnutí mysli.

K bodu 3

Zpřesněním je rovněž úprava oprávněného užití zbraně tak, aby dopadala jen na toho, kdo použije zbraně v mezích stanovených jen zákonem, tedy jak trestním zákoníkem, tak i jinými zákony. Dosavadní znění, že trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem, nepřihlíží ke skutečnosti, že jiným právním předpisem může být i nařízení vlády, vyhláška ústředního orgánu státní správy, ale také obecně závazná vyhláška obce.

K čl. II.

Účinnost předkládaného právního předpisu se v souladu s § 3 odst. 3 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů, a s ohledem na očekávaný průběh následujícího legislativního procesu, navrhuje stanovit k 1. červenci 2022.

V Praze dne ... listopadu 2021

Miloš Vystrčil, v. r.
předseda Senátu